

Az Európai Unió közpolitikai hatásának percepciói: a magyar közvélemény európaizációja

OTKA záró szakmai beszámoló

NKFIH K 135347, 2020-2022

Projektvezető: Dr. Bíró-Nagy András (Társadalomtudományi Kutatóközpont)

„Az Európai Unió közpolitikai hatásának percepciói: a magyar közvélemény európaizációja” c. projekt 2020 végén indult a kutatás szakirodalmi megalapozásával, és a nemzetközi irodalom alapján a magyar közpolitika-alkotás és az Európai Unió közötti viszonyrendszer társadalmi percepciójának felmérésére irányuló kérdőív összeállításával. A projekt első évében a terveknek megfelelően megvalósult a nemzetközi szakirodalom átfogó feldolgozása, az empirikus kutatáshoz használt kérdőív kidolgozása, számos módszertani innovációval, valamint a kutatás terepmunkája is. Elkészült az elemzéshez szükséges SPSS-adatbázis, majd arra alapozva a kutatás második évében elkészültek a magyar és az angol nyelvű publikációk. A három magyar nyelvű publikáció meg is jelent 2022-ben, a három angol nyelvű folyóiratcikkből egy már megjelent, további kettő megjelenése pedig rangos nemzetközi politikatudományi folyóiratokban folyamatban van. A kutatási output a munkatervben rögzített vállalásokat túlteljesítette, mivel az eredetileg két magyar és két angol nyelvű publikációt tartalmazott.

Magyar nyelvű publikációk:

1. Folyóiratcikk: Bíró-Nagy András – Szászi Áron (2022): Az Európai Unió közpolitikai hatásának percepciói: A magyarok tudása és preferenciái az EU befolyásáról. Politikatudományi Szemle, 2022/2. p. 31-69., https://poltudszemle.hu/szamok/2022_2szam/bsz.pdf
2. Könyvfejezet: Bíró-Nagy András (2022): Szeretlek is, meg nem is: A Fidesz szavazói és az Európai Unió. In: Szabó Andrea – Böcskei Balázs (szerk.): Az állandóság változása. Parlamenti választás 2022, p. 219-233. Budapest: Gondolat Kiadó-Társadalomtudományi Kutatóközpont. <http://real.mtak.hu/id/eprint/154468>
3. Könyv: Bíró-Nagy András – Szászi Áron – Varga Attila (2022): Mennyi Európát szeretnénk? EU-pártiság és euroszepticismus Magyarországon. Budapest: Friedrich-Ebert-Stiftung – Policy Solutions. <http://real.mtak.hu/id/eprint/154474>

Angol nyelvű publikációk:

1. Folyóiratcikk: Bíró-Nagy András – Laki Gergely (2022): Europeanization of Public Policy in Hungary: An Empirical Research. Czech Journal of Political Science, 2022/2, p. 101-124., <http://real.mtak.hu/id/eprint/154466>
2. Folyóiratcikk: Bíró-Nagy András – Szászi Áron: Perceptions of the EU's policy impact: Europeanization of public attitudes in Hungary. (Megjelenésre benyújtva az East European Politics c. folyóiratnak. Impakt factor: 3,0).

3. Folyóiratcikk: Bíró-Nagy András – Szászi Áron: Beyond HUXIT: Affective, behavioural and cognitive Euroscepticism in Hungary. (Megjelenésre benyújtva a European Journal of Political Research c. folyóiratnak. Impakt factor: 5,8).

Konferencia előadások:

1. A kutatási projektet és módszertanát a projekt vezetője, Bíró-Nagy András mutatta be az egyik legrangosabb európai politikatudományi konferencián, az ECPR General Conference-en, 2021. szeptember 3-án. Az ECPR konferencia „Interdisciplinary approaches to Central and Eastern Europe as an ‘area’ in/of Europe” paneljében hangzott el Bíró-Nagy András „Europeanization of public policy in Hungary: an empirical research” c. előadása, angol nyelven.
2. A közép-európai legnagyobb politikatudományi konferencián, a CEPSSA-n tartott előadást Bíró-Nagy András angol nyelven “Perceptions of the EU’s policy impact: Europeanization of public attitudes in Hungary” címmel, 2022. június 2-án, a szlovéniai Bledben.
3. Az ECPR EU-s ügyekre szakosodott konferenciáján, a 11th Biennial Conference of the ECPR Standing Group on the European Union című rendezvényen tartott előadást Bíró-Nagy András angol nyelven “Perceptions of the EU’s policy impact: Europeanization of public attitudes in Hungary” címmel, 2022. június 10-én, Rómában.
4. A magyar politikatudomány vezető éves konferenciáján, a Magyar Politikatudományi Társaság Vándorgyűlésén magyar nyelven is bemutattuk az eredményeket. Szászi Áron „Az Európai Unió közpolitikai hatásának percepciói” címmel tartott előadást a Corvinus Egyetem székesfehérvári campusán 2022. június 10-én.
5. Az egyik legrangosabb európai politikatudományi konferencián, az ECPR General Conference-en, 2022. augusztus 24-én Szászi Áron tartott előadást angol nyelven “Rethinking Euroscepticism: Affective, Behavioural and Cognitive Attitudes toward the EU in Hungary” címmel, az ausztriai Innsbruckban.

Legfontosabb tudományos eredmények:

A magyarok tudása az EU közpolitikai hatásáról

Az EU-tagság közpolitikai hatásának percepcióit vizsgáló kutatásunkban két különböző tudástesztet is felmértük, hogy az európai integráció tekintetében a magyar társadalom mekkora része tekinthető tájékozottnak (erről részletesebben lásd „Az Európai Unió közpolitikai hatásának percepciói: A magyarok tudása és preferenciái az EU befolyásáról” és a „Perceptions of the EU’s policy impact: Europeanization of public attitudes in Hungary” című tanulmányokat). Az általános EU-s ismeretekre, valamint az uniós és a tagállami hatáskörökre vonatkozó tudás terén is megállapítható, hogy a megkérdezettek bő harmada rendelkezik biztos tudással. Az EU-val kapcsolatos mindhárom bevezető szintű kérdésre

(melyek az Európai Bizottság elnökére, az EP közvetlen választására és Svájc uniós tagságára kérdeztek rá) 37% adott helyes választ (az egyes kérdéseknél, külön-külön a találatok aránya 65-69% között mozgott). Ehhez nagyon hasonló arányt (35%) mutatott azok aránya, akik a vizsgált közpolitikai területek legalább felében jól válaszolták meg azt, hogy az EU és a tagállamok milyen hatáskörökkel rendelkeznek. A magyarok többsége nem rendelkezik tehát megfelelő tudással arról, hogy valójában milyen területeken van befolyása az EU-nak a hazai folyamatokra. Ez minden politikai és demográfiai csoportra igaz: egyik társadalmi rétegben sincsenek többségben azok, akik helyesen határoznák meg az uniós és tagállami hatáskörök szintjét a szakterületek legalább felében. Az iskolázottság ugyanakkor egyértelmű hatással van az általános EU-s tudásra. A felsőfokú végzettségűek 84%-a a három tesztkérdésből legalább kettőre helyesen válaszolt (43% mindegyiket eltalálta), míg az alacsony végzettségűek között ez az arány csak 64% (és 29% adott jó választ valamennyi kérdésre).

Politikai preferenciák szerint is érdemi különbségeket tapasztaltunk. A kormánypártiaknak szignifikánsan alacsonyabb az általános EU-s tudásszintje, mint az ellenzéki szavazóknak, de a szakpolitikai tudásszint terén a többváltozós elemzésünk alapján fordított a helyzet. Utóbbi oka, hogy a kormánypárti szavazók gyengébbnek érzékelik az aktuális tagállami szuverenitás kiterjedtségét, mint az ellenzékiek. Más szavakkal, az ellenzéki szavazók nagyobb mértékben becsülik alá az egyes szakpolitikák európaizáltságának szintjét, mint a kormánypártiak. A fideszes választók kevesebb szakterületről gondolják, hogy tagállami irányítás alatt áll, mint az ellenzéki szimpatizánsok, és ez az érzet közelebb áll az EU és a tagállamok közötti valós hatáskörmegosztáshoz.

Milyen területeken legyen befolyása az EU-nak és melyeken ne?

Eredményeinkből kiderül, hogy minél inkább európaizált egy szakpolitika (részletesen lásd a „*Europeanization of Public Policy in Hungary: An Empirical Research*” című folyóiratcikkben), annál inkább szeretnék is a magyarok, hogy legyen az EU-nak beleszólása az adott szakpolitikába (még ha nem is feltétlenül tudják, hogy valójában mekkora az adott területen az EU valós hatása a közpolitikai folyamatokra). A kormánypártiak és az értékrendileg magukat jobboldalinak tartók inkább ellene vannak a szakpolitikák európaizációjának. Szintén fontos következtetés, hogy az EU-val kapcsolatos tájékozottság csökkent a politikai hovatartozás hatásait: az EU-s kompetenciákat jobban eltaláló jobboldaliak kevésbé integrációellenesek, mint akik kevésbé vannak képben.

Azt is vizsgáltuk, hogy a magyarok véleménye szerint melyik az a három szakpolitikai terület, amelyet legszívesebben Európai Unió hatáskörben látnának, valamint amelyeket leginkább tagállami hatáskörbe rendelnének. Az uniós hatáskörbe rendelő szakpolitikai területek közül a környezetvédelem (29% választotta az első három hely egyikére) és az egészségügy (minden negyedik válaszadó jelölte meg az első három szakpolitika között) rendelkeznek a teljes népességben kiemelkedő aránnyal, továbbá a technológiafejlesztést és a védelmi és biztonságpolitikát megközelítőleg minden ötödik megkérdezett jelölte az első három hely egyikére. Ami a fordított irányt illeti, tehát azon területeket, amelyeken a magyarok leginkább a nemzeti hatáskör mellett állnak ki, azt látjuk, hogy a bevándorlás kérdése áll az élen (28%). Emellett közel minden negyedik válaszadó jelölte meg az oktatásügyet (23%) és az egészségügyet (22%) olyan szakpolitikaként, amelyeket továbbra is vagy újra tagállami hatáskörben látnának a legszívesebben.

Eredményeink megerősítik a kormánypártiságnak, illetve a jobboldali öndefiníciónak az integráció további mélyítésére gyakorolt hatásáról szóló hipotéziseinket. A Fidesz választói

átlagosan 29 százalékponttal kisebb eséllyel lesznek integrációpártiak az egyes szakpolitikák esetén, mint az ellenzékiek (a párt nélküliek körében is jelentős a különbség: ők 20 százalékponttal kisebb valószínűséggel lesznek integrációpártiak). A bal-jobb tengelyen való elhelyezkedés hatása szintén egyértelmű: a tíz fokú skálán minden egyes, a jobboldal irányába tett lépés 3 százalékponttal csökkenti annak támogatottságát, hogy az EU-nak legyen beleszólása az adott szakpolitikába. Egy szélsőségesen baloldali emberhez képest egy szélsőségesen jobboldali ember közel 30 százalékponttal kisebb eséllyel lesz integrációpárti. Fontos ugyanakkor, hogy a magyarok egyes szakpolitikák európaizációjával kapcsolatos preferenciái nem függetlenek ugyanazon szakpolitikák tényleges integrációs szintjétől. Ez azt jelenti, hogy azon szakterületeken, amelyeken Magyarország uniós csatlakozása óta tényszerűen a legnagyobb arányban vannak jelen az európai eredetű jogszabályok, az EU befolyásának támogatottsága is magasabb. Számításaink szerint, ha egy közpolitikai területen 10 százalékponttal magasabb az európai eredetű törvények aránya, akkor 2 százalékponttal nagyobb az esély arra, hogy a magyarok támogadják az adott szakpolitika európaizációját.

Az uniós tagság magas támogatottsága Magyarországon közismert, az EU-tagságot támogatók aránya mindig is többszörösen meghaladta az EU-ból való kilépést szorgalmazókéét. E kutatás azonban rámutat arra, hogy az integráció mélyítésének már komoly korlátai lehetnek a magyar társadalomban. Az egyes szakpolitikai területeken a döntéshozatal szintjét tekintve erős bázisa van a nemzeti szuverenitás politikájának (erről részletesebben lásd *„Az Európai Unió közpolitikai hatásának percepciói: A magyarok tudása és preferenciái az EU befolyásáról”* és a *„Perceptions of the EU’s policy impact: Europeanization of public attitudes in Hungary”* című tanulmányokat). Az általunk vizsgált 19 közpolitikai területből 8 olyan terület van, ahol a magyarok abszolút többsége szuverenista állásponton van (kizárólag tagállami hatáskört szeretne), míg 9 szakpolitika esetén az integrációpártiak vannak abszolút többségben (vagyis azok, akik szeretnék, hogy megosztott vagy kizárólag EU-s hatáskörben legyen az adott szakpolitika). Emellett kiemelendő, hogy az EU kizárólagos hatáskörébe csak a társadalom igen kis része utalna döntéseket: a kizárólagos uniós hatáskörök támogatói minden közpolitikai területen 10%-nál kevesebben vannak. A lakhatási, a földtulajdoni, a mezőgazdasági, az oktatási, a munkaügyi és a szociálpolitikai kérdésekben 50% feletti arányban választották azt a megkérdezettek, hogy kizárólag magyar nemzeti hatáskör kellene legyen. Ugyanakkor egyértelmű többsége van az integrációpártiaknak többek között a környezetvédelem, az energiapolitika, a biztonságpolitika és a bűnüldözés kérdéseiben. A bevándorlás és az egészségügy témái azok, amelyekben egyik tábornak sincs abszolút többsége.

Az európai integráció hazai korlátaival vizsgálatához megnéztük azt is, hogy milyen az EU valódi hatásköre az adott területen, és ez egyezik-e a relatív többség preferenciáival. Közel azonos számú szakpolitikai területen egyezik és tér el egymástól a válaszadók relatív többségének preferenciája, valamint az EU valódi hatásköre. Az eltérés minden esetben abból adódik, hogy a relatív többség a valóságnál alacsonyabb integrációs szintet választana.

Magyarország uniós tagságának legfontosabb előnyei és hátrányai

Szinte teljes egyetértés mutatkozik abban, hogy Magyarország uniós tagságának legnagyobb előnye az Európai Unió által biztosított források és gazdasági fejlődés lehetősége. Amikor arra kértük a válaszadókat, hogy nevezzék meg szabadon az uniós tagság három legfontosabb előnyét, a megkérdezettek több mint kétharmada (70%) ezeket a gazdasági fejlődésre gyakorolt pozitív hatásokat választotta. Ettől jócskán lemaradva áll a második helyen a külföldi munkavállalás és tanulás lehetősége (32%). A dobogó harmadik fokára került a fizikai határok eltörlését biztosító és a nemzetközi mobilitást lehetővé tevő Schengeni

egyezmény, amelyet a válaszadók negyede (25%) emelt ki. Emellett a közös piac által biztosított előnyöket (hatékony és közös külkereskedelem, minőségi áruforgalom, széles termékpaletta, közös vámunió stb.) is az egyik legfontosabb pozitívumként értékeli a magyarok 17 százaléka.

Megvizsgáltuk azt is, hogy a magyarok véleménye szerint melyek azok a szempontok, amelyek a legnagyobb hátrányok közé sorolhatók. A legnagyobb hátrányok között a válaszadók egyharmada (30%) a túlzott szabályozást emelte ki. Míg 2019-ben a magyarok a migrációt tartották az EU-s tagság legnagyobb hátrányának, addig ma már ezt jóval kevesebben látják súlyos gondnak (24%), és le is szorult a téma a második helyre. A válaszadók ötöde (19%) pedig egyértelműen úgy éli meg (és a hátrányok között egyből azt mondja), hogy Magyarország nemzeti szuverenitása csökken az uniós tagsággal.

A spontán válaszok között gyakran visszatérő elem az is, hogy a vágyott gazdasági fejlődés, az európai életszínvonal elérése mai napig nem valósult meg, így a hétköznapiakban továbbra is érzékelhető a gazdasági egyenlőtlenség (16%) az egyes tagországok között. Ehhez kapcsolódóan sokakat aggaszt a hazai vállalkozások hátrányba kerülése is multinacionális vállalatokkal szemben.

Új tipológia az EU-hoz való viszonyulás árnyalt bemutatására

Kutatásunk egyik fontos eredményeként a magyarok Európai Unióhoz való viszonyulásának új kategória rendszerét dolgoztuk ki empirikus alapokon (ezt részletesen lásd a „*Mennyi Európát szeretnénk?*” c. kötetben). Fontosnak tartottuk, hogy az EU-s tagság támogatása mellett a nemzeti és az uniós hatáskörökkel kapcsolatos attitűdök alapján is kategorizáljuk a válaszadókat. Ez azért is fontos, hogy a „menni vagy maradni” kérdésen túlmutató, árnyaltabb képet kapjunk arról, hogy miként látják a magyarok az ország helyét és jövőjét az Európai Unióban.

A kutatási adataink alapján a magyar társadalom tagjait a következő kategóriákba soroltuk be: 1, Európéerek; 2, Nemzetek Európája hívei; 3, Konzisztens kilépéspártiak; 4, Inkonzisztens kilépéspártiak; 5, Bizonytalanok. A „több Európát vagy kevesebb Európát” kérdés beemelésével csak azok sorolhatók a valóban *Európéerek* közé, akik nemcsak maradáspártiak, de a szakpolitikai területek többségében adnának beleszólást az EU-s intézményeknek. A mélyülő integrációhoz való viszony a fő törésvonal azokkal szemben, akik inkább a *Nemzetek Európája* hívei – utóbbiak is maradnának az EU-ban, de kizárólagos tagállami hatáskört tartanak ideálisnak a szakpolitikai területek többségében. Egyértelmű a *Konzisztens kilépéspártiak* besorolása: kilépnének ez EU-ból és integrációellenesek is. Léteznek ugyanakkor *Inkonzisztens kilépéspártiak* is: ők is távoznának az EU-ból, de nem kizárólagos tagállami hatáskört tartanak ideálisnak a szakpolitikai területek többségében. A *Bizonytalanok* közé lehet továbbá besorolni azokat, akik érvénytelen szavazatot adnának le egy EU-referendumon, vagy nem tudtak/nem akartak válaszolni a kérdésekre.

A magyar társadalmon belül relatív többségben vannak az európeér válaszadók (44%), vagyis azok, akik maradás-pártiak és egyben támogatják azt is, hogy legyen Brüsszelnek beleszólása a legtöbb szakpolitikai terület irányításába. Igazán szembetűnő ugyanakkor, hogy az ország EU-tagságát támogató válaszadók számottevő része is szembelyezkedik azzal, hogy a hatáskörökből az uniós intézményeknek is jusson. Tipológiánk alapján a magyarok több mint negyede (27%) a „Nemzetek Európája” koncepciót támogatja, vagyis az EU-tagságot a szuverenitás jelentős feladása nélkül. A kilépés-párti válaszadók nagy része konzisztens (5%), vagyis a HUXIT-támogatása mellett azt se szeretné, hogy az EU-nak beleszólása legyen a

szakpolitikák többségébe. Nem elhanyagolható azonban az inkonzisztens kilépés-pártiak aránya sem (3%). A magyarok ötöde semleges vagy nincs határozott álláspontja (21%).

Euroszepticismus index: a magyarok fele tekinthető EU-pártinak

Új módszert dolgoztunk ki az euroszepticismus különböző szintjeinek mérésére is (Ezt mutatja be részletesen a „*Beyond HUXIT: Affective, behavioural and cognitive Euroscepticism in Hungary*” című cikk). Az érzelmi euroszepticismus index azt jelzi, hogy az egyének milyen érzéseket táplálnak az EU irányába. A kognitív euroszepticismus indexszel azt mérjük, hogy a magyarok miként ítélik meg az ország EU-tagságának mérlegét. A viselkedési euroszepticismus pedig azt mutatja, a válaszadók mennyire lennének hajlandóak ténylegesen tenni az EU-val szembeni támogatásuk/kritikájuk kifejezése érdekében. A három komponens indexből létrehoztunk egy átfogó „euroszepticismus indexet”.

Az átfogó euroszepticismus indexünk alapján a magyarok közel fele (49%) mondható egyértelműen EU-pártinak. Jóval alacsonyabb az aránya az EU-val szemben semleges (6%) és euroszeptikus válaszadók aránya (12%). Ugyanakkor a válaszadók harmadára nem tudtuk kiszámolni az EU-s attitűdök mindhárom dimenzióját felölelő mérőszámunkat.

Ezzel szemben az érzelmi komponens indexnél kifejezetten kevés adat hiányzott (7%). A magyarok abszolút többsége (54%) érzelmi szinten az EU-t támogató attitűdökkel rendelkezik. A válaszadók közel negyede semleges (23%), ennél alacsonyabb az érzelmi alapú euroszeptikusok aránya (16%).

A kognitív mérőszámunk alapján szintén a magyarok közel fele mondható EU-pártinak (48%). A magyarok több mint tizede semlegesen értékeli Magyarország EU-tagságát (13%). Hasonló arányban vannak a kognitív értékelés alapján euroszeptikus válaszadók (12%). Kifejezetten magas ennél az indexnél a hiányzó index értékek aránya (27%), ami arra mutat rá, hogy sokaknak nincs kiforrott véleménye arról, hogy miként hat az EU-tagság az országra vagy a személyes életükre.

A viselkedési mérőszám egyértelmű képet mutat. A magyarok kétharmada (66%) teljesen semleges, vagyis nem foglalnának nyilvánosan állást se az EU mellett, se az EU ellen – legyen szó egy Facebook kommentről, baráti beszélgetésről, vagy utcai demonstráción való részvételről. A magyarok közel tizede mondható politikai cselekvésre is hajlandó, vagyis könnyen mobilizálható euroszeptikusnak (9%). Ennél egy fokkal magasabb a potenciálisan aktív EU-pártiak aránya (15%).

A fentiekből kiderül, hogy a részletes attitűdvizsgálat alapján érdemben kevesebben tekinthetők valóban EU-pártiaknak (49%), mint amekkora az EU-tagság támogatottsága (felmérésünkben 70%).

Szeretlek is, meg nem is: a kormánypárti szavazók viszonya az Európai Unióhoz

A magyar társadalom uniós attitűdjeinek mélyebb vizsgálata alapján kijelenthető, hogy az uniós tagság magas támogatottsága önmagában nem alkalmas mutató a magyarok EU-hoz fűződő komplex viszonyának a bemutatására. Abban a kormánypárti és az ellenzéki szavazók többsége is egyetért, hogy Magyarország helye az Európai Unióban van, de nagyon mást értenek a kívánatos EU alatt. Míg az ellenzéki választók kétharmada nemcsak maradna az Európai Unióban, hanem az EU-nak fontos hatásköröket is adna, addig a fideszesek között

ugyanannyian támogatják a „Nemzetek Európája” koncepciót, mint amennyien szívesen adnának hatásköröket az uniós intézményeknek – ráadásul a kormánypártiak további ötöde egyenesen ki is lépne az EU-ból. A Fidesz táborában összességében tehát jóval többen vannak, akik a nemzeti szuverenitás védelmére építő politikát támogatják, mint akik több Európát szeretnének (részletesebben lásd a „Szeretlek is, meg nem is: A Fidesz szavazói és az Európai Unió” című tanulmányban).

Számos jel utal arra, hogy a Fidesz több mint egy évtizedes euroszeptikus retorikája nem múlt el nyomtalanul a választók véleményeiben. Ennek bizonyítéka, hogy a kormánypártiak 70 százaléka egyetért azzal a kormányzati kommunikációban gyakran elhangzó állásponttal, miszerint a brüsszeli bürokraták rá akarják erőltetni a magyarokra az akaratukat. Ezzel egybevág, hogy a túlzott szabályozással és a nemzeti szuverenitás csökkenésével kapcsolatos aggodalmak dobogós helyen állnak akkor, amikor az EU legfontosabb hátrányairól van szó. Ugyancsak az Orbán-kormány kommunikációjának hatása köszön vissza abból, hogy az utóbbi években az uniós tagság egyik legnagyobb hátrányaként említik a választók a bevándorlás ügyét is, és az összes közpolitikai terület közül azt sorolnák a legszívesebben tagállami hatáskörbe. A kulturális és nacionalista síkra terelt EU-kritikára van igény a magyar társadalomban: a társadalmi-kulturális jobboldaliság növeli az euroszepticismus szintjét, és a társadalmi-kulturális ügyek közül a multikulturalizmus-ellenesség és a szuverenitás-pártiság jár egyértelműen együtt az euroszepticismus növekedésével. Érdekes megjegyezni, hogy az EU-val kapcsolatos tudás és az uniós tagság támogatása között egy látványos kapcsolatot találtunk: az EU-pártiság aránya az EU-s tudásszinttel együtt meredeken növekszik. Három kérdésből álló tudástesztünkön azok között, akik egy kérdésre se tudtak helyesen válaszolni, 46 százalékos volt az EU-pártiak aránya, míg a három helyes választ adók között 82% volt ez az arány. A legtöbb HUXIT-támogató az alacsony EU-s tudásúak között volt (17%).

Összességében, a kutatás során feltárt összefüggések egyben azt is jelzik, hogy az EU jövőjével kapcsolatos elképzelések is polarizálhatják a jövőben a magyar társadalmat. Ha ugyanis az Európai Unióról szóló közbeszéd nem a „menni vagy maradni?” kérdésről szól, hanem úgy merül fel, hogy „több vagy kevesebb Európát szeretnénk?”, akkor az erőviszonyok jóval kiegyenlítettebbek a magyar társadalomban. Ebből az is következik, hogy amíg a Fidesz egy belülről kritizáló, a több nemzeti szuverenitás mellett kiálló szerepet vesz fel az EU-val kapcsolatban, és nem Magyarország uniós tagságát teszi a vita tétjévé, addig olyan pályán mozog, ahol a választói többsége egyet tud érteni vele.